

pokušava prisvojiti njegovu jedinstvenu pojavu u kojoj se isprepleću jadranski (hrvatski) i sredozemni ([južno]europski), pomorski i trgovački, kulturni i diplomatski, katolički (katoličanstvo je bilo državna vjera Republike) identitet kakav nikada nije postojao ni u jednom kutku istočno od Drine. Dubrovčane nije dovoljno glavaševićevski osokoliti *Grad – to ste vi*, jur se treba latiti i Matoša koji nas upozorava da gradovi bez svojih pjesnika nisu gradovi (Nikolina Mešić, *Mogu li književnik i književno djelo*

postati junaci turističke ponude grada?, *Pri- lika*, br. 162., str. 16.).

Političke, jezične i (pseudo)akademske kisele kiše i dalje će padati po najvrjednijoj hrvatskoj baštini, trest će ju još mnogi potresi, no baš ju stoga, poput zagrebačke katedrale, trebamo nadograđivati, obnavljati, jednom riječju – *baštiniti*.

Dominik Tomić

dominiktomic848@gmail.com

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.05>

JOŠ JEDNOM O TISKANOM I MREŽNOM IZDANJU ŠKOLSKOGA RJEČNIKA

odine 2019. na mrežne stranice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) postavljen je Školski rječnik hrvatskoga jezika (dalje: Školski rječnik, Rječnik) (<http://rjecnik.hr/o-rjecniku.php>). Školski je rječnik postavljen i na Europski rječnički portal uz odobravanje kuratora iz Europske mreže za e-leksikografiju. Mrežno se izdanje Školskoga rječnika temelji na tiskanom izdanju istoga rječnika iz 2012. u suizdavaštvu sa Školskom knjigom, za koji je skupina autora i urednika dobila Nagradu Grada Zagreb za 2012. god. „za izniman rezultat u teorijski utemeljenom radu u promicanju znanosti u prosvjeti“ (<http://www.skupstina.zagreb.hr/-nagrada-grada-zagreba/1487>). Jednojezični je rječnik namijenjen učenicima viših razreda osnovne škole i srednjih škola, te svima koje zanima hrvatski književni (standardni) jezik. Školski se rječnik temelji na korpusu školskih udžbenika koju je prikupila, prema Predgovoru tiskanomu izdanju, Ljiljana Jojić. Tiskano je izdanje Rječnika iz 2012. sastavljeno na

osnovi određenih pravopisnih rješenja Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika i izdanja pravopisnih izdanja Školske knjige (Babić, Finka, Moguš, Ham). Međutim, sadašnje mrežno izdanje jednojezičnika iz 2019. usklađeno je s Institutovim Hrvatskim pravopisom i Hrvatskom školskom gramatikom.

Susrećemo u Rječniku određene nedosljednosti. Primjerice, u tiskanom i mrežnom izdanju Rječnika imamo kraticu *npr.* koja se piše rastavljeno kao u Babićevu i dr. pravopisu: „*npr.* kratica za na primjer“ (str. 401.), a u Institutovu pravopisu ovisno o surječju (kontekstu) navedena se kratica piše sastavljeno i rastavljeno: „*npr.* (naprimjer i na primjer)“ (str. 60., 305., 327.). Mijenjaju se djelomice i urednici. Glavna je urednica tiskanoga izdanja Dunja Brozović Rončević, a urednice Lana Hudeček i Milica Mihaljević, a mrežno izdanje uređuju Željko Jozić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević.

U usporedbi s tiskanim izdanjem, mrežno unosi promjene unoseći ponajprije pravopisna preporučena rješenja iz Institutova pravopisa iz 2013. U tiskanom izdanju iz 2012. susrećemo, primjerice, riječi *pogrješka*, *strjelica*, *uvrjeda*, *vrjednovatelj* (Školski

rječnik, 2012.: 512., 742., 847., 876.). U mrežnom pak izdanju istoga Školskoga rječnika iz 2019. piše *pogreška*, *strelica*, *uvreda*, *vrednovatelj*, dok u pravopisnom rječniku tiskanoga i mrežnoga izdanja Hrvatskoga pravopisa iz 2013. stoji *pogreška* <*pogrješka*> (str. 360.), *strelica* <*strjelica*> (str. 426.), *uvreda* (nema – *uvrjeda*) (str. 457.), *vrednovatelj* <*vrjednovatelj*> (str. 466.). U tiskanom izdanju Školskoga rječnika u primjerima uz natuknice *baš*, *gotovo*, *koji* ili *nizašto* nalazimo: „Baš ne ću!“ (str. 25.), „Ne ću ići u kino“ (str. 151.), „Koji ne dođe, ne će vidjeti film“ (str. 248.), „Ne ću nizašto na to pristati“ (str. 397.), a u mrežnom izdanju: „Baš neću“, „Neću ići u kino“, „Koji ne dođe, neće vidjeti film“, „Neću nizašto na to pristati“. U Predgovoru tiskanomu izdanju možemo pročitati: „... zaničkanenaglašeni oblik glagola htjeti piše se ne ću, ne ćeš“ (str. XII).

U tiskanom izdanju Školskoga rječnika imamo natuknicu *sport* v. *šport* (str. 726.), a u mrežnom izdanju obratno – *šport* v. *sport* (<http://rjecnik.hr/search/?strict=yes&q=%C5%A1port>), a pri tom su u Institutovu pravopisu *sport* i *šport* istoznačne inačice. U tiskanom izdanju Školskoga rječnika uz natuknicu *baviti se* imamo primjer: *baviti se* <...> [~ *športom*] (str. 25.), a u mrežnom - [~ *sportom*]. U Uvodu tiskanoga izdanja Rječnika o toj odrednici v. piše: „Uputnicom v. upućuje se s natuknice na standardnojezično prihvatljiviju riječ, ...“ (str. XVI.). To znači da sastavljači tiskanoga Školskoga rječnika daju prednost standardnojezično prihvatljivoj riječi *šport*, a ne *sport*. Nakon godinu dana u Institutovu pravopisu *šport* i *sport* postaju ravnopravne inačice bez ikakvih prihvatljivijih ili neprihvatljivijih preporuka. U Uvodu („O rječniku“) mrežnoga izdanju Školskoga rječnika o odrednici v. urednici mrežnoga izdanja pišu: „v. uputnica na normativno bolju riječ“ (<http://rjecnik.hr/o-rjecniku.php>).

Prema toj uputnici riječ *sport* normativno je bolja negoli njezina inačica *šport*. Nejasno je što je zaista normativno „prihvatljivo, preporučeno ili bolje“, a što je „normativno manje prihvatljivo ili neprihvatljivo i dopušteno“? Istu ili sličnu promjenu imamo i u imenu ministarstva: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa → Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Navest ću nekoliko savjetničkih natuknica iz Školskoga rječnika u jednom i drugom izdanju: akcioni → akcijski; aktuelan → aktualan; ambasador, v. veleposlanik; apoteka, v. ljekarna; armija, 1. → vojska; barjak → zastava; biber → papar; biblioteka, v. knjižnica; bure, v. bačva; ciferšlus → smičak; čađ → čađa; četinar → četinjača; ćuška → pljuska; delfin → dupin; dinstati → pirjati; dozvoliti → dopustiti; filter → filter; fotelja, v. naslonjač; front → fronta; gest → gesta; jorgan → poplun; kanalizacioni → kanalizacijski; kasarna → vojarna; kičma → kralježnica; komanda, 1. → zapovijed, 2. → zapovjedništvo; koncentracioni → koncentracijski; naučni → znanstveni; nauka → znanost; nedjelja 2. → tjedan; operacioni → operacijski; oslobodilac → osloboditelj; posjeta → posjet; pozicioni → pozicijski; rešo → kuhalo; rukovodilac → rukovoditelj; saopćenje → priopćenje; spisak → popis; štampa → tisak; takmičar → natjecatelj; talas → val; upliv → utjecaj; utisak → dojam; vanredan → izvanredan; večer → večer; ventilacioni → ventilacijski; vikler → uvijač; vo → vol; voz → 2. vlak i sl. Za natuknice u Školskom rječniku kaže se da su sastavljene „od udžbeničkih tekstova svih predmeta za više razrede osnovne škole i za srednju školu, osnovnoškolske i srednjoškolske lektire...“ (Školski rječnik, 2012.: XIII.). Znači li to da se danas u školskim udžbenicima i lektiri rabe riječi *akcioni*, *ventilacioni*, *delfin*, *nauka*, *nedjelja* (u značenju tjedan), *vo*, *voz*, i

sl.? (opširnije vidi: Bagdasarov, O Školskom rječniku s normativne strane, Filologija, god. 65., 2015., str. 150.).

U Školskom rječniku istoznačnost (sinonimija) postavljena je autorski vrlo široko i često upitno, jer mnoge riječi u rječniku nemaju valjan odnos prema leksičkoj istoznačnosti u leksikografiji. Primjerice, u Rječniku „naš <...> *sin.* nam. v. pod mi; njezin <...> *sin.* joj. v. pod ona (njen); ona <...> *sin.* njezin“. Natuknice s uputnicom v. u rječničkom Uvodu, koje upućuju porabnika na osobne zamjenice (ja, ti, on, ona, ono; mi, vi, oni ...), ne pripadaju posvojnim (njegov, njegova, njegovo; njezin, njezina, njezino; njihov, njihova, njihovo).

Navest ću malo drukčiji primjer. U Školskom rječniku nalazimo: „oblikoslovlje <...> *sin.* morfologija, (oblikotvorje)“ i „oblikotvorje“ 1. v. morfologija, oblikoslovlje 2. morfologija (str. 410.). Oblikotvorje je tvorba gramatičkih oblika riječi, a oblikoslovlje ili morfologija – jezikoslovna grana koja proučava različita gledišta ustroja i sustava riječi. Oblikotvorje je dio oblikoslovlja, oblikoslovlje je gramatička grana koja se bavi oblicima riječi, a oblikotvorje je zapravo tvorba padežnih i glagolskih oblika riječi. Znanost o oblicima i tvorba oblika nije jedno te isto. Sastavljači Rječnika to poimaju uz pomoć uputnice v. ili zagrade, ali unatoč tomu u rječnikom članku uspoređuju u jednom rječničkom presjeku ono što se razlikuje. Ne moramo propuste drugih leksikografskih priručnika prenositi u školski rječnik, stvarajući u školaraca pa i drugih porabnika, dodatnu smutnju? Treba naglasiti, uz ostalo, što znači u Rječniku istoznačnica: „jez. riječ koja

ima različit izraz, a isti sadržaj kao i druga riječ“ (195.). Leksičke odnose u istoznačnosti možemo uspoređivati samo u jednom, istom jezikoslovnom (ili jezičnom) i sinkronijskom presjeku.

U Školskom je rječniku naveden pridjev *timski*, a nema imenice *tim*, navedene su riječi *simbol* i *simbolizirati*, a nema pridjeva *simboličan*, navedene su imenice *žargon* i *žargonizam*, a nema pridjeva *žargonski*, navedena je riječ *stilistika*, a nema pridjeva *stilistički*, navedena riječ *takt*, a nema *taktni* i sl. Nenavođenje pojedinih izvedenica i skraćenje značenja pojedinih riječi katkad stvara sliku nezavršene i nezaokružene rječničke cjeline.

U Institutu je do 2013. postojao projekt hrvatskoga normativnoga jednosveščanoga rječnika. Taj rječnik nije objavljen, a projekt više nije aktivan (<http://ihjj.hr/projekt/hrvatski-normativni-jednosvezacni-rjecnik/1/>). Projekt izradbe toga rječnika završen je objavljivanjem 2015. Velikoga rječnika hrvatskoga standardnog rječnika u izdavaštvu Školske knjige.

Završno, Školski rječnik hrvatskoga jezika IHJJ pripada općemu jednojezičnomu rječniku savjetničkoga tipa gdje se s pojedine natuknice upućuje na one koje su prihvatljivije s normativnog gledišta. Na žalost, pri raščlambi Rječnika katkad se stvara dojam nezavršene leksikografske cjeline.

Artur Bagdasarov

a_bagdasarov@mail.ru

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.06>